

POKÁNÍ U DNEŠNÍCH ŽIDŮ

David Hartman

Zabývat se náboženským životem nekřesťanů, na prvním místě židů, už není po 2. vatikánu libůstka, ale úkol, který za nás nestačí splnit jen odborníci. Jde o víc než o poznání fakt, jde o pochopení a přijetí těchto jinak věřících jako bližních. Ve světě plném ničivých možností je třeba intenzívně uzdravovat mezilidské vztahy i v tomto směru. Je dobře vědět, že a jak prožívají dnešní zbožní židé svou víru v Hospodina.

Autor byl rabínem v Montrealu a nyní přednáší židovskou filozofii na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Na počátku své stati vyvrací povrchní dojem, že židovský Zákon a jeho kazuistický výklad (Halacha) s hustou sítí předpisů musí působit v duši trvalou úzkost ze selhání a zavržení, pochybnosti o sobě a mocné pocity viny. Opak je pravda: pro žida je pomyšlení na Boží Zákon spojeno s radostí (viz žalmy). Zachovávání Zákona vede výše, zbožný (chasíd) je naplněn nesobeckou láskou k Bohu tak, že dělá víc, než je přikázáno. – Pokání má dvě stránky: obrácení a smíření. Obrácení se stalo vlivem Talmudu pro rabínské židovstvo něčím, na co člověk stačí sám, a podkladem až přebujelé soběstačnosti a sebedůvěry. (Dodejme, že tu patrně působila potřeba kompenzovat ponižované vědomí národa stísněného do ghatt a šlehaného pogromy.) Písmo však poukazuje také na hlavního činitele, Boha, a na druhý aspekt, smíření. Ale to už nechme dopovědět autorovi.

Nejsme spravedliví k pojmům Zákona, přikázání, hněvu a hříchu, vidíme-li Zákon výlučně z hlediska lidské seberealizace a hřích z hlediska vzpoury proti božské autoritě. Hřích není jen vzpoura, protože Zákon zahrnuje i milující Boží péči o lidský růst a lidskou seberealizaci.

Zákon nevede jen ke snaze o lidskou dokonalost jako v řecké tradici. Odráží skutečnost určenou hledáním vztahu, jímž se zdokonaluje lidská osoba v rámci láskyplného uctívání Boha. Hřích proto není jen minutí cíle nebo zaostání v dokonalé seberealizaci, nýbrž ohlašuje zlom ve vztahu mezi Bohem a člověkem. Hřích vytváří odcizení a oddálení mezi člověkem a Bohem. Obrácení se svým zaměřením na činnost se vztahuje na ten aspekt hříchu, který se týká selhání člověka v požadavku konat pro druhé dobro, zatímco usmíření se vztahuje na úsilí člověka obnovit svůj vnitřní vztah k Bohu. Proto se člověk modlí o odpuštění a přijetí Bohem, ale současně koná skutky, které směřují k mravní sebeobnově.

Jako ve všech vztazích lásky, přijetí druhým nemůže být vynuceno nebo zaručeno jednostranným jednáním. Přijetí milovaným je dar. A tak, když jde o přijetí člověka Bohem, je podstatnou složkou úsilí o duchovní obnovu milost. Zbožně kající postoj člověka věrného Zákonu při jeho úsilí o duchovní obnovu názorně vyjevuje rozměr božské svobody ve společenství Smlouvy.

Přijetí milovaným není náhrada za pocit vnitřní hodnoty a sebeúcty. Člověk může být druhým milován a přitom se – z psychologického hlediska – cítit nedostatečným a nehodným. Přijetí člověka Bohem v lásce se proto ve smyslu tradice nepokládalo za rovnocennou náhradu za osobní odpovědnost.

Citlivá rovnováha mezi pocitem vlastní hodnoty a nutností Božího přijetí se odráží v dialektickém vztahu mezi obrácením a usmířením podle židovské tradice. Přes svoje dalekosáhlé vědomí nezávislosti a vlastní hodnoty viděl Zákonu věrný člověk život ve světle úcty k Bohu. Zatímco víra v sílu obrácení v něm probouzela důvěru v jeho schopnost návratu k Bohu v důstojnosti a integritě, připomínal mu náboženský světový názor jeho závislost na daru božského přijetí. (–)

Tak jsou obrácení a smíření dva doplňující se aspekty zkušenosti, kterou udělá věřící věrný Zákonu při svém duchovním znovuzrození. Obrácení bez smíření by vedlo k povýšenosti, smíření bez obrácení naopak k ochromení a vině.

Entschluss 1980, 9/10